

СВІТ НАУКОВИХ ІДЕЙ АКАДЕМІКА М.В. БАГРОВА (ДО 75-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

26 жовтня 2012 р. виповнилося 75 років від дня народження відомого вченого в галузі економічної і соціальної географії, організатора освіти на науки у вищих навчальних закладах, доктора географічних наук, професора, завідувача кафедри економічної і соціальної географії, ректора Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, академіка НАН України **Миколи Васильовича Багрова**.

Народився Микола Васильович в с. Новотроїцьке на Херсонщині. В доросле життя входив зі скромними можливостями сім'ї, в якій працювала лише мама, а батько загинув під Керчю під час Великої вітчизняної війни. Попри бажання навчатися в одному зі столичних ВНЗ, обрав територіально ближчий і поки що маловідомий Крим, який стане для М.В. Багрова другою Малою батьківщиною, його тривоною, біллю та надією.

У 1954 р. став студентом природничо-географічного факультету Кримського державного педагогічного інституту. Серед його викладачів і наставників були такі талановиті педагоги як С.Л. Десямуре, Я.Д. Козін, М.О. Кострицький, І.Т. Твердохлебов та інші, які, за словами Миколи Васильовича, виховали в ньому сміливість заглядати за горизонт. У майбутньому саме ці якості допомагали йому рішуче відмовитися від стереотипу «провінційності» географічної науки і ВНЗ, який його виховав.

У 1959 р. М.В. Багров з дипломом педагога розпочинає свій трудовий шлях у середній школі селища Багерове біля Керчі. На початку 1960-х років набуває досвіду роботи інженера-колектора в геологічних партіях Інституту мінеральних ресурсів.

Навчання продовжує в аспірантурі кафедри економічної географії свого ВНЗ під керівництвом професора І.Т. Твердохлебова. Кандидатську дисертацію на тему «Формування і розвиток міжрайонних транспортно-економічних зв'язків ТВК (на прикладі Південного економічного району)» захистив у 1967 р. на географічному факультеті Московського державного університету імені М.В. Ломоносова, докторську дисертацію «Регіональна геополітика (на прикладі Криму)» – в 2001 р. на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У 2002 р. М.В. Багрова обрано членом-кореспондентом, у 2010 р. – дійсним членом (академіком) НАН України.

З 1999 р. – ректор Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, якому за ініціативою М.В. Багрова було повернуто його історичну назву і надано статус національного.

Світ наукових ідей М.В. Багрова включає проблеми розвитку і розміщення продуктивних сил Українського Причорномор'я і Криму, вивчення рекреаційних ресурсів території і трансформації регіональних господарських комплексів в умовах перехідного типу економіки, питання геоecології, геоінформаційних технологій сталого розвитку регіонів, політичної географії, геополітики, у тому числі регіональної геополітики, сучасні соціокультурні процеси, теоретичні проблеми сучасної географічної науки.

Усі етапи становлення наукових інтересів М.В. Багрова проходять під знаком новаторського ставлення до тих проблем, які він досліджує і розвиває.

У 1970 р. у доповіді на V з'їзді Географічного товариства СРСР ним за співавторством М.С. Мироненка та І.Т. Твердохлебова були започатковані теоретичні засади розвитку нового наукового напрямку – рекреаційної географії. Практичними проблемами цієї галузі Микола Васильович займався в період роботи завідувачем відділу науки і навчальних закладів Кримського обкому Компартії України.

Чверть століття М.В. Багров працював на відповідальних політичних і державних постах у керівництві Криму і країни, був одним із активних учасників відтворення Автономної Республіки Крим, автором її Конституції, першим Головою Верховної Ради Криму.

У 1994 р. Микола Васильович повертається до наукової діяльності, творчо розвиваючи закладені попередниками фундаментальні засади географії. У доробку вченого понад 200 публікацій, у тому числі 21 монографія. На підставі великого практичного досвіду та глибоких наукових обґрунтувань він підготував книгу «Каким быть Крыму в XXI веке» (1997), в якій проаналізував стан господарського

комплексу Криму та окреслив пріоритети його економічного розвитку.

У 2002 р. вийшла монографія М.В. Багрова «Региональная геополитика устойчивого развития», створена за матеріалами його докторської дисертації. В цій праці автор сформулював суть оновленого теоретико-методологічного апарату геополітики та апробував його на кримському модельному ключовому геополітичному регіоні.

Впродовж тривалого часу Микола Васильович був розробником і активним учасником реалізації програм, у яких актуалізувалась геополітична місія Криму. Практична реалізація принципів переходу до сталого розвитку Криму здійснюється в Науково-дослідному центрі «Технології сталого розвитку», створеному за ініціативою М.В. Багрова на географічному факультеті Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Завдяки сучасним технологіям геоінформаційного моделювання центр має можливість розробляти стратегію економічної та екологічної політики АРК, розвитку його курортно-рекреаційного комплексу. У 2003 р. центр разом з Інститутом географії НАНУ та Інститутом передових технологій (Київ) створили Атлас Автономної Республіки Крим (друковану й електронну версії). Редакційну раду Атласу очолював М.В. Багров.

За його ініціативою й активною участю в університеті створено кафедру ЮНЕСКО «Відновлювана енергетика і сталий розвиток», а також Український інститут спелеології та карстології НАН України і МОНіС України.

У науковій творчості М.В. Багров не залишається осторонь гострих проблем географічної науки. У сучасних умовах тотальної інформатизації, на його думку, географічні знання слід активно включати в комп'ютерні системи моделювання та управління, вони мають стати важливим модулем багатьох комерційних продуктів, високих технологій. Тому перед цією наукою стоїть завдання створення нових моделей географічного простору, адекватних тим горизонталом, які висуває науковий прогрес. Як вважає вчений, для географії актуалізована мета переосмислення усталених понять про територіально-виробничі комплекси, територіальний поділ праці, ранги країн, рівні економічного розвитку. Він також ставить завдання модернізації базових засад викладання суспільно-географічних дисциплін.

Названі та інші ідеї Микола Васильович викладає в монографії «География в информационном обществе» (2005).

У 2010 р. виходить його монографія «Устойчиво-ноосферное развитие региона. Проблемы. Решения», яка стала концептуальною платформою для формування ноосферної ідеології у географів. У ній вперше в українській географічній науці переосмислена методологія вивчення сучасних соціокультурних трансформацій, значення соціальних наслідків інформатизації суспільства, розкрито причинно-наслідковий зв'язок ноосферного вчення В.І. Вернадського та необхідності ноосферизації сучасного освітнього процесу. Реалізація поставленої мети відбувається через введення в університеті на всіх спеціальностях курсу «Ноосферологія», обґрунтування та започаткування Музею ноосфери тощо.

М.В. Багров є автором підручників і наукових посібників для ВНЗ і шкіл, зокрема співавтором колективної праці «Землезнавство» (2000 р.), удостоєної Державної премії України в галузі науки і техніки, посібника для шкіл «География Крыма» (2001 р.).

Наукові ідеї М.В. Багрова в галузі рекреаційної географії, геополітики, економічної і соціальної географії, ноосферології набули розвитку в працях його учнів. За його керівництвом захищено 7 кандидатських та одна докторська дисертації.

Наукову і педагогічну роботу Микола Васильович активно поєднує з громадською діяльністю. Він є членом Президії НАН України, членом Об'єднаної наукової ради з фундаментальних географічних проблем при МААН, очолює Раду ректорів ВНЗ Криму, Кримський науковий центр НАНУ.

Багатогранна діяльність М.В. Багрова відзначена багатьма нагородами – орденами «За заслуги перед Вітчизною» III ступеня, «Ярослава Мудрого» V ступеня, орденом Франції «Пальмова академічна гілка», медаллю імені В.О. Сухолинського. У 2007 р. йому присвоєно звання Героя України.

Микола Васильович удостоєний звання «Почесний кримчанин», його ім'ям названо карстову печеру на масиві Чатирдаг, а також малу планету № 5533.

Широка ерудиція, великий практичний досвід, активна громадянська позиція Миколи Васильовича здобули глибоку повагу його колег та учнів, а колектив Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського виявив своє визнання ректору, обравши його на цю посаду тричі підряд.

Щиро вітаємо шановного Миколу Васильовича з ювілеєм, бажаємо активного і плідного творчого дозволіття, невичерпної енергії, міцного здоров'я, натхнення в здійсненні численних планів і проєктів, світлого людського щастя!

Колектив географічного факультету Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
Колектив Інституту географії НАНУ
Редколегія «Українського географічного журналу»